

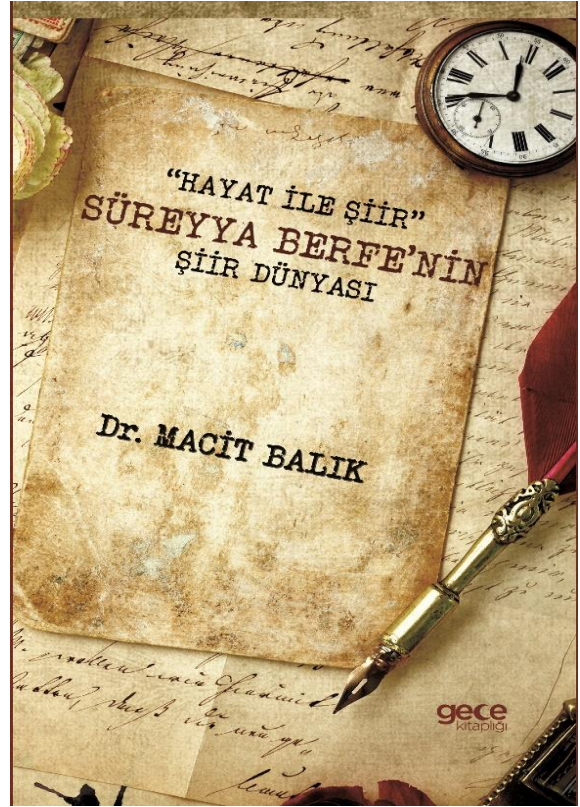
SÜREYYA BERFE VE ŞİİRİ ÜZERİNE İLK AKADEMİK KİTAP: “HAYAT İLE ŞİİR” SÜREYYA BERFE’NİN ŞİİR DÜNYASI

Can ŞEN¹

1960’lı yıllardan itibaren şiirleriyle Türk şiirinde kendisine belli bir yer edinen Süreyya Berfe (1943 - ...), elli yılı aşan şiir serüvenine rağmen popüler şiir gündemine karşı mesafeli bir duruşa sahiptir. Bunun bir neticesi olarak Süreyya Berfe şiiri üzerine yazılanlar da oldukça sınırlıdır. Şair hakkında akademik çalışmaların ise bugüne kadar yapılmadığı görülmektedir. Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyesi Dr. Macit Balık, “Hayat ile Şiir” Süreyya Berfe’nin Şiir Dünyası² adlı kitabıyla Süreyya Berfe’nin hayatı ve şiirleri üzerine eğilerek şair hakkındaki akademik suskunluğu kırmıştır.

Yazar kitabının “Ön Söz” (s. 9-11) kısmından sonra “Giriş”te (s. 13-53) Türk şiirinin genel seyri içinde Süreyya Berfe’nin eser verdiği 1960’tan sonraki yılların profilini çiziyor. Ardından eserin birinci bölümü olan “Hayat ile Şiir Arasında Süreyya Berfe Portresi”nde (s.

55-149) Süreyya Berfe’in hayatını, şiire başlamasını ve günümüze kadar olan şiir serüvenini, şiir hakkındaki görüşleri ile eserlerini ele alıyor. Yazarın bu bölümde Süreyya Berfe’nin şiiri hakkındaki değerlendirmelerin ödüllü “Kasaba” şiiri ve ilk kitabı *Gün Ola*’dan başlatılmasının yanlış olduğunu belirtmesi oldukça önemlidir (s. 64-65). Berfe, “Kasaba” şiiriyle dikkatleri üzerine çektiği için ondan önce yazdığı ve bir kısmı dergilerde yayımlanan ilk şiirleri hep göz ardı edilmiştir. Yazar, “Kasaba”nın Berfe’nin ilk şiiri olmadığını, “Kasaba”dan

¹ Okt., Bartın Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, cansen20@gmail.com.

² Gece Kitaplığı, Ankara 2017, 468 s. Yazıda verilen sayfa numaraları bu eserdendir.

önceki şiirlerinde İkinci Yeni tesiri görüldüğünü ve "Kasaba" ile Berfe şiirinde ilk kırılmanın yaşandığını belirtmektedir (s. 70-71). Berfe, "Kasaba" şiiri ile İkinci Yeni etkisinden uzaklaşarak toplumcu gerçekçiliğe yönelmiştir.

Süreyya Berfe'nin ilk kitapları *Gün Ola* ve *Savrulan*'da toplumcu gerçekçi ve politik bir tavır görülür. Şair bunların ardından 1980'de yayımladığı üçüncü kitabı *Hayat ile Şiir*'de ikinci kırılmayı yaşar ve toplumcu gerçekçi/politik çizgiden uzaklaşır (s. 99). Berfe'nin şiirindeki bu kırılmalarla birlikte değişmeyen unsurlar ise kente ve kentleşmeye karşı duruş ile tabiata olan ilgidir (s. 106).

Yazar kitabının "Süreyya Berfe'nin Şiirlerinde İçerik" başlıklı ikinci bölümünde Berfe'nin on iki kitabında yer alan altı yüzün üzerindeki şiirlerinde işlediği temaları ayrıntılı olarak değerlendiriyor (s. 151-342). Berfe'nin temalarını "Sosyal ve Politik Temalar" ile "Bireysel Temalar" olarak iki genel başlığa ayıran yazar "Sosyal ve Politik Temalar"ı "Devrimci Duyarlılık", "Sosyal ve Siyasal Eleştiri", "Mübadele", "Çevreci Eleştiri", "Savaş ve Militarizm" başlıklarıyla; "Bireysel Temalar"ı ise "Kent", "Tabiat", "Aşk ve Sevgili", "Yalnızlık", "Karamsarlık", "Ölüm", "Şiir-Şair / Sanat-Sanatçı" başlıklarıyla tasnif etmiştir. Bununla birlikte yazar Berfe'nin şiirlerini kendine özgü yapısı dolayısıyla tasnif etmenin güçlüğü de şöyle belirtmektedir:

"Şairin sanat anlayışının anlatıldığı önceki bölümde söylenildiği üzere, ilk dönemin toplumcu hassasiyetle yazdığı şiirlerinden sonra bir bütün olarak hayatı, tabiatı anlık karşılaşmalar ve ince ayrıntılarıyla şiire taşıması, tecrübeyi ve rastlantısal olanı kayda geçirmesi, şiirselleştirmeye çalışması, Berfe'nin şiirlerinde tematik tasnifi güçleştirmektedir. Zira yazdıklarında herhangi bir ayıklama yahut tematik bütünlük kaygısı taşımayan Berfe'nin şiiri büsbütün hayatın gerçeklerine yaslandığı için geniş bir envanter yığını içermektedir. Siyasal söylemin ve devrimci ideolojinin odağa alındığı şiirlerde tematik bütünlük kısmen görülse de, üçüncü kitabı olan Hayat ile Şiir'den sonra her duyguya yahut fikre tabiatın türlü detaylarının eşlik etmesi, çoğunlukla birkaç mısradan oluşan şiirlerin ağırlık kazanması, kısa şiirlerin -tabiat eşliğinde- farklı içeriklere sahip olması, Berfe'de belirli bir temanın izini sürmeyi zorlaştırır." (s. 151-152)

Şiirin içeriğini büyük oranda kişisel deneyimlerinden, hayattan devşiren Berfe için tabiatın özel bir yeri vardır. "Süreyya Berfe'nin şiir dünyasında tabiat, bütünüyle kuşatıcı olacak düzeyde öne çıkar ve şiir anlayışının başat belirleyenisidir. (...)" (s. 241-242). Onun şiirlerinde çevreci duyarlılık ve tabiat bağımsız bir tema olmanın yanında diğer temalara da eşlik etmektedir.

Berfe'nin şiirlerini "Sosyal ve Politik Temalar" ile "Bireysel Temalar" başlıkları altında inceleyen yazar üçüncü bir başlıkla Berfe'nin "Şiir Çalışmaları"na değinmiştir. Aforizmalara, vecizelere hatta "haiku" tarzı şiirlere benzetilebilecek bu kısa şiir parçaları Berfe'nin diğer şiirlerinden yapı olarak farklı bir yerde durmaktadır: "Süreyya Berfe'nin bahsedilen adlandırmalardan hiçbirini kullanmaması, kendisinin de şiir olarak adlandırmadığı bu dizelere şiir çalışmaları adını vermesi anlamlıdır. Bu dizeler şiir yazma uğraşının yahut çalışmalarının anlık tepkileri gibidir. Düşünen, hisseden, yazma uğraşı içindeki şiir kişinin eskizleri olarak da değerlendirilebilir. (...)" (s. 340).

Yazar, kitabının "Süreyya Berfe Şiirinin Yapı Bakımından İncelenmesi" başlıklı üçüncü bölümünde Berfe'nin şiirlerinde kullandığı nazım birimleri ile yineleme grupları üzerinde durarak onun şiirlerini nasıl bir yapı üzerine

inşa ettiğini inceliyor (s. 343-396). Yazar, “Dil ve Üslup” başlıklı dördüncü ve son bölümde ise Berfe’nin şiir dilini irdeliyor (s. 397-448) ve Berfe’nin dil kullanımının şiirindeki üç dönemle koşut olduğunu vurguluyor: “(...) Şiir dili açısından Berfe’yi, yaşamının ve sanat hayatının evrelerini oluşturan üç dönemiyle koşutluk oluşturacak bir şekilde konumlandırmak mümkündür. İkinci Yeni şairlerinin etkilerini barındıran, soyutlamayı ve imgesel bir anlatımı tercih ettiği ilk dönem; politik-ideolojik söylemi ve halkçılığa eğilimi tesis etmek amacıyla kullandığı angaje dilin ve jargonun etkin olduğu ikinci dönem; günlük konuşma dilinin sunduğu rahat ve samimi söyleyişle hayatı bütünüyle şiire taşıma çabasında olduğu üçüncü dönem. (...)” (s. 401). Dil kullanımının özellikle üçüncü döneminde doğallığa ve sadeliğe önem veren Berfe’nin şiirlerindeki başat anlatım tekniği ise şiirlerindeki tutumuna uygun olarak ironidir (s. 409). Yazar bu bölümde Berfe’nin şiirlerinde ironiyle birlikte görülen diğer anlatım teknikleri ve sapmalar üzerinde de durmuştur.

Kısaca bilgi vermeye çalıştığımız bu dört bölümün ardından yazar “Sonuç” kısmında çalışması esnasında Süreyya Berfe şiiri üzerine elde ettiği sonuçları toplu bir değerlendirmeden geçirerek eserini tamamlamaktadır (s. 449-457).

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi Süreyya Berfe hakkındaki ilk akademik çalışma olan bu kitap Berfe’nin şiirlerini ayrıntılı bir şekilde inceleyerek çağdaş Türk şiirindeki bir boşluğu doldurmaktadır. Hem çağdaş Türk şiirinin seyri ile hem de Süreyya Berfe şiiri ile ilgilenenlerin ilgisini çekecek olan “Hayat ile Şiir” Süreyya Berfe’nin Şiir Dünyası şiir incelemeleri yapacak olanlar için de örnek işlevi görecektir. Titez çalışması için Dr. Macit Balık’a teşekkür ederken eserinin Türk şiiri ve Süreyya Berfe üzerine yapılacak yeni çalışmalara kaynaklık etmesini temenni ederiz.

